

İNSAN NİTELİKLERİ
VE OKULDA ÖĞRENME

Benjamin S.Bloom

Çeviren

Prof. Dr. Durmuş Ali ÖZÇELİK

3. BASKI

Çeviren: Prof. Dr. DURMUŞ ALİ ÖZÇELİK

İNSAN NİTELİKLERİ VE OKULDA ÖĞRENME

ISBN 978-605-364-253-4

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında

yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları

satın almamasını diliyoruz.

3. Baskı: Ocak 2016, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

SUNU

Değerli Okuyucular,

Yeni baskısı yapılacak “İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme” adlı kitaba sunuş yazısı yazmak benim için hem büyük bir onur hem de çok zor bir görevdi. Çünkü kitabın yazarı dünyada, çevireni ise Türkiye’de Eğitim Bilimleri Alanına damgalarını vurmuş bilim insanlarıdır.

Sunuş yazım, kitabın çeşitli bölümlerini okuyucuya tanıtmayı amaçlamamaktadır. Değerli Hocamın çevirisi olan bu eseri 1982 yılında; başından sonuna kadar altını çizerek, bazı paragraflara kendime göre başlıklar koyarak, metindeki ifadeleri maddeleyerek, paragrafların yanına notlar alarak okudum. Bir okur olarak okuduklarımdan öğrendiklerimi okuyucularla özlüce paylaşmak isterim.

Kitabın iki açıdan bana katkıda bulunduğunu düşünüyorum:

1. Araştırma yöntembilim açısından katkısı:

Kitap ‘model’, ‘kuram’ ne demektir; model, kuram nasıl geliştirilir sorularına yanıt bulabildiğim örnek bir eserdir. Kitapta, insan nitelikleri ve okulda öğrenmeyle ilgili o güne kadar yapılmış araştırmaların nasıl analiz edildiği, görgül bulgulara dayalı olarak modelin değişkenlerinin nasıl belirlendiği ve bu değişkenler arasındaki ilişkilerin tekrar nasıl test edildiği ayrıntılı olarak açıklanmakta; tartışılmaktadır.

Elinizdeki kitabı, bilim insanı olma yolunda çaba gösterenlere, önceki yapılmış araştırma sonuçlarını nasıl analiz edeceklerine, istatistikleri anlamlı olarak nasıl okuyacaklarına, analiz sonuçlarına dayalı olarak nasıl sentez yapıp kendi araştırmalarının, modellerinin, kuramlarının temellerini nasıl oluşturacaklarına ışık tutması açısından da önemli buluyorum

2. Program geliştirme, öğretim, ölçme ve değerlendirme alanındaki öğrenmeleme katkısı:

İnsan doğasının, eğitimsel ve kültürel gelişmeye engel olmadığı; okullarda uygun öğrenme koşulları sağlandığında öğrencilerin öğrenme düzeyi, öğrenme hızı ve öğrenmeye isteklilik bakımlarından birbirine benzer hale geldiği görgül kanıtlarla ortaya konmaktadır. Bu durumda bilişsel güçlerin israfına engel olmak, diğer bir deyişle, eğitim yoluyla çocuklarımızın öğrenme düzeyleri, öğrenme güdülü vb. arasında oluşturulan farklara engel olmak üzere eğitim politikacılarının, program geliştirme-cilerin, eğitim yöneticilerinin, ölçme-değerlendirmecilerin, öğretmenlerin almaları gereken önlemlere ışık tutmaktadır.

Son yıllarda, Okulda Öğrenme Kuramını tam anlamamış olan bazı kişilerin ve çevrelerin bu kuramın modasının geçtiği iddiasında buldukları gözlenmektedir. Ancak, okulda öğrenmenin değişkenlerini sağlam temellere dayalı olarak ortaya koyan bu kuram, 'çağdaş' ya da 'alternatif' olarak ortaya atılan kavram, teknik ya da yaklaşımları ya 'öğrenci nitelikleri' ya da 'öğretim hizmetinin niteliği' değişkenlerinde kapsamaktadır. Orijinal baskısı 1976'da yapılmış olan bu kitapta ortaya konan model/kuram, kuramın değişkenleri ve değişkenler arası ilişkiler, kavramlar ve ilkeler günümüzde program geliştirme ve öğretmenlere, ölçme ve değerlendirmecilere, eğitim politikacılarına ve öğretmenlere yol gösterecek klasik bir eser niteliğindedir.

Tüm öğrencilerimizin üst düzeyde öğrenebildikleri öğrenci dostu öğretim hizmetini sağlayabilmemizi dilediğim bu eseri dilimize kazandıran değerli Hocamı saygıyla anarken yeni baskısı için çalışanları da kutluyorum

Dr. Nuray Senemoğlu

Mayıs 2012

Sayın Okurlar,

İlk yıl içinde on'dan fazla yabancı dile çevrilen Benjamin S. Bloom'un bu kitabı eğitimde yeni bir çağ açacak niteliktedir. Bu kitap, daha ilk yılını tamamlarken bazı eleştirmenlerce "yüzyılın kitabı" diye anılmaya başlamıştır. Kitabın yazarı 1964 yılındaki bir kitabıyla (İnsan Niteliklerinde Kararlılık ve Değişme), dünyanın çeşitli ülkelerinde okul öncesi eğitimi programlarının başlatılmasını sağlayabilmiştir. Yazarın bu son kitabı ise uygulamalarda önemli değişiklikler yaratarak okul öğrenmelerinin yepyeni bir ıdtelik ve güç kazanmasını sağlayacak gibi görünmektedir. Şimdiki okul düzeninde kimin öğrenip kimin öğrenememekte olduğunu nedenleriyle birlikte gözler önüne seren yazar, bu kitabında, hangi koşulların sağlanması ile hemen hemen herkesin istenilen düzeylere kadar öğrenebileceğini kanıtlarıyla ortaya koymaktadır. Yüz yılı aşkın bir zamandır süregelen okul öğrenmeleri, ilk kez bu kitapla geçerli ve sağlam bir temele oturtulmakta; okullardaki öğrenme süreci, büyük ölçüde eğitimcilerin denetimine girmektedir. Bu kitapta sunulan kuramla, eğitimciler, okullardaki öğrenme süreçlerinin gözlemcileri olmaktan çıkmakta ve bu süreçlerin belirleyicileri olmaktadır.

Kitabının kâr amacını gütmeyen bir örgüt tarafından yayımlanarak eğitimle ilgili bütün kişi ve kuruluşlara ulaştırılması koşuluyla hiçbir parasal hak isteminde bulunmayacağını bildiren yazar, kuramının eğitimdeki güç ve önemine başta kendisinin inanmakta olduğunu saygıdeğer bir biçimde göstermiştir. Çevirenin görevli bulunduğu Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinin sayın ilgilileri de kitabın dilimize kazandırılması için gerekli desteği sağlamakla önemli bir katkıda bulunmuşlardır.

Bu çevirinin gerçekleşmesinde katkıları olan bütün kişi ve kuruluşlara sonsuz saygılarımı sunarken görülebilecek olan tüm yetersizliklerden çevirenin sorumlu olduğunu duyurmak isterim.

Çevirinin bütün Türk okur ve okullarına yararlı olması dileğiyle.

Dr. Durmuş Ali Özçelik

Nisan 1979

ÖNSÖZ

Eğitimde araştırma ve ölçme alanına katıldığım zaman şöyle bir anlayış yaygındı:

1. İyi öğrenebilen ve iyi öğrenemeyen öğrenciler vardır.

Bireylerin öğrenme ile ilgili niteliklerinin büyük ölçüde kararlı nitelikler olduğu sanılıyordu. Öğrencilerin, uygun zekâ, özel yetenek ve başarı testlerinin kullanılması ile sayısal olarak da görülebilecek derecede farklı öğrenme güçlerine sahip buldukları görüşü baskındı. İyi öğrenen öğrenciler karmaşık ve soyut fikirleri bile öğrenebilirlerken iyi öğrenemeyen öğrencilerin sadece en yalın ve somut fikirleri öğrenebileceklerine inanılıyordu. Seçme ve dereceleme temellerine dayalı olan bütün ülkelerdeki okullar ve hatta öğretim programları böyle bir anlayış uyarınca biçimlendirilmişti.

1960'ların başlarında, Carroll'ın okulda öğrenme modeli bazılarımızın ilgisini çekmeye başladı. Carroll'ın bu modeli şöyle bir anlayış üzerine temellendirilmişti:

2. Hızlı öğrenebilen ve hızlı öğrenemeyen öğrenciler vardır.

Kişinin öğrenme hızının değiştirilip değiştirilemeyeceğini düşünmeksizin, yavaş öğrenen öğrencilerin de gerek duydukları ek zaman ve yardım sağlanarak önceden belirlenmiş bir öğrenme düzeyine getirilip getirilemeyeceklerini araştırmaya koyduk. Hem laboratuvarlar da hem de çeşitli Ülkelerdeki okullarda sürdürülen bu araştırmalar sonunda yavaş öğrenenlerin büyük bir çoğunluğunun da hızlı öğrenenler kadar öğrenebilecekleri görüldü. Öğrenme çabalarında, hızlı öğrenenler düzeyinde başarılı oldukları zaman, hızlı öğrenenlerden daha uzun bir sürede ve ek yardımla öğrenmiş bulunmalarına rağmen, yavaş öğrenenler de aynı derecede karmaşık ve soyut fikirleri öğrenme, öğrendikleri bu fikirleri karşılaştıkları yeni problem durumlarında kullanma ve öğrendiklerini diğerleri gibi uzun sürelerle unutmama eğilimi gösterdiler. Üstelik, bu son duruma gelen yavaş öğrenenlerin okuldaki derslere karşı ilgileriyle bu dersler karşısındaki tutumlarının da hızlı öğrenenlerinkine kadar olumlu ve yüksek olduğu görüldü.

Geçtiğimiz on yıl içinde öğrencilerimle birlikte yaptığımız araştırmalar bizi şu noktaya getirdi:

3. Uygun öğrenme koşullarında, öğrenme gücü, öğrenme hızı ve öğrenmeye isteklilik bakımından öğrencilerin büyük bir çoğunluğu büyük ölçüde birbirine benzemektedir.

Bu araştırmalardan özellikle öğrenme yeteneği ve hızı ile ilgili olanlar, bu niteliklerin kişilerde farklı miktarlarda bulunduğunu savunan yukardaki anlayışların doğruluğunu şüpheye düşürdü. Bu araştırmalar, aynı zamanda, yukardaki görüşlere uygun olan durumlara ancak öğrenme koşullarının elverişsiz olduğu hallerde rastla-

nabileceğini; elverişsiz öğrenme koşullarının bireyleri öğrenme gücü, öğrenme hızı ve öğrenmeye isteklilik bakımından gittikçe daha da farklı bir hale getirdiğini gösterdi. Bu kitapta sunulan okulda öğrenme kuramının temellerini oluşturan araştırmalar işte bunlardır. İnsanın doğası, nitelikleri ve okulda öğrenme konularında yaygın olan görüşler üzerinde önemli değişikliklere yol açacağını sandığımız sonuçlar işte bu araştırmalardan elde edilmiş olan sonuçlardır.

Hemen ekleyelim ki, bu kitaptaki temel fikirler soyut bir kurama ya da inanca dayalı olan fikirler değildir. Bu fikirler, bütün dünya okullarında ve eğitim laboratuvarlarında kolayca gözlenebilecek nitelikteki kanıtlara dayalı olan fikirlerdir. Bu fikirleri, öğretmenlerin kendi sınıflarında, eğitim araştırmacılarının kendi laboratuvarlarında sınamalarını ve bunların geçerlikleriyle sınırlarını kendilerinin de görmelerini beklemekteyiz.

Yukardaki üçüncü görüşü destekleyen kanıtların öğretmen yetiştirme, sınıftaki öğretim, ülke ya da bölge düzeyinde eğitim örgütü ve işleyişinin belirlenmesi, seçme yöntemleri, değerlendirme yaklaşımları, öğretim programı geliştirme girişimleri ve yeni öğretim yöntemleri geliştirme çalışmaları ile ilgili küçümsenemeyecek derecede önemli doğurguları (sonuçları) vardır.

Yeterli ya da yetersiz bir düzeyde öğrenmenin öğrencinin kendi kendini görüşü, kendine güveni, öğrenmeye karşı ilgisi ve kazandığı öğrenme gücünü yaşamı boyunca değişmeye etkin uyum için kullanması üzerindeki etkileri ise çok daha büyük bir öneme sahiptir.

Prof. Dr. Benjamin S. Bloom

KATKILAR

(BU KİTABIN HAZIRLANMASINDA EMEĞİ GEÇENLER)

Bu kitabı yazmakta olduğum on yıla yakın bir zaman içinde Eğitimdeki Uluslararası Başarı Araştırmalarına (IEA) da katıldım. IEA Araştırmalarıyla dünyanın yaklaşık otuz kadar ülkesindeki okulların çeşitli derslerinde gerçekleşmekte olan öğrenmelerin tarama tipi araştırmalarla belirlenmesine çalışılıyordu. Bu araştırmalarla ilgili olarak çeşitli ülkelerin çok sayıda okul, öğretmen ve öğrencileri üzerinde bilgiler toplarken ben, bireysel olarak öğrencilerin öğrenmelerini gözlemeye ve bu konu üzerinde düşünmeye çalışıyordum. IEA Araştırmalarında bütün dünya bir doğal eğitim laboratuvarı gibi görülüyordu. Benim araştırmalarım ise, aksine, bir şey öğrenmeye çalışan tek bir öğrenciden oluşan en küçük eğitim durumu ile ilgiliydi. Araştırmaların boyutları farklı olsa da bazı IEA bulgularının benim bu çalışmalarım karışmış olacağından kuşku yoktur. Ülkelerinde eğitimin yeri konusunda bana çok şey öğretmiş bulunan bütün dünya ülkelerine dağılmış meslek arkadaşlarıma teşekkür borçluyum.

Son altı yıl içinde, Şikago Üniversitesindeki mezuniyet sonrası öğrencilerinden üç tanesiyle yakın bir çalışma yapma olanağı buldum. James H. Block, benimle çalışarak bu kitabın genel çerçevesinin çizilmesinde ve bu çerçevenin çeşitli kısımlarıyla ilgili araştırma sonuçlarının bulunmasında yardımcı oldu. İkimiz arasındaki etkileşimin önemli bir kısmında “olursa ne olur?” diye işe başlıyor; bu olanaksız ve anlamsız görünen fikirlerin doğru olması halinde ne olacağını saatlerce tartışıyorduk. Tartışmalardan sonra, fikirlerimizde en ufak da olsa bir gerçeklik payı olup olmadığını görmek üzere yazılı kaynakları araştırmaya, gözlemler ve ufak araştırmalar yapmaya koyuluyorduk.

Çalışmanın amacı ve ana konuları saptandıktan sonra, Lorin W. Anderson iki yıl benimle çalışarak yazılı kaynakları taradı ve fikirlerimizi test etmek amacı ile seçtiğimiz araştırmaların yeniden analizlerini yaptı. Lorin, saatlerce bu fikirler üzerinde benimle tartıştı ve benim bu fikirleri ifade etmek amacı ile hazırladığım yazıları, grafik gösterimleri ve matematiksel formları tekrar tekrar inceledi. Fikirlerin belirlenerek birleştirilmesi sırasında onun cesaretlendirmeleri ve olumlu sabrı belli bölümlerin tekrar tekrar ele alınarak geliştirilmesini sağladı.

Son iki yıl içinde, Lawrence Dolan, belli noktalarla ilgili olup gözden kaçmış bulunan araştırma bulgularının toplanmasında ve bu kuramla ilgili bazı noktaların test edilmesinde kullanılmak üzere seçilmiş araştırma sonuçlarının yeniden analiz edilmesinde yardımcı oldu. Bölümlerin yeniden yazımına ne zaman gerek kalmadığının

belirlenmesinde de Larry bana yardım etti. Birçok bakımlardan, o, benim bu kitaba olan bağlarımdan sıyrılmama da yardım etti.

Diğer bazı mezuniyet sonrası asistanları (asistan durumunda olan öğrenciler) da bu kitabın belli bölümleri ya da kuramın belli kısımları için yardımcı oldular. Aurora Benasso, Lawrence Hecht, Edward Kifer, Tamar Levin, Rona Ruben ve Jeffrey Smith yazılı kaynakların özetlenmesi için büyük çabalar gösterdiler ve bunlardan her biri bu kitabın belli bir kısmı ile ilgili birer yetkili durumuna geldiler.

Bu yıllarda, her bir bölümün çeşitli yazımları Evelyn Murphy, Judith LeFevre, Barbara Koelb ve Jean Babiak tarafından sabır ve özenle daktilo edildi. Sekreterlerden her biri sadece yazıları daktilo etmek, tablo ve şemaları hazırlamakla kalmayıp anlam çıkmayan birçok cümlenin belirlenmesinde de yardımcı oldular.

Bu kitabın yazılması için maddi destek, geniş çapta mezuniyet sonrası asistanların desteklenmesi biçiminde olmak üzere, yazarın daha önceki bir kitabından aldığı payla kurulan küçük bir fon ile Benton Educational Research Fund (Benton Eğitim Araştırmaları Fonu) tarafından verilen küçük bir yardımdan sağlanmıştır. Bu çalışma için gerekli yardımı sağlayan kaynaklara teşekkür borçluyum. Bu tür araştırmalarla kitap yazma çalışmalarının büyük vakıflar ya da federal idare makamlarınca ayrılan fonlar tarafından desteklenmesi hallerine pek az rastlanmaktadır.

Bu kitap üzerindeki ilk bir yıllık tam gün çalışmayı Stanford Üniversitesi'nde misafir profesör iken yapmıştım. Bana orada iken bütün yılımı bu kitaba verme; bu kitaptaki belli konuları oradaki öğretim elemanları ve mezuniyet sonrası öğrencileri ile tartışma olanağım tanıyan Stanford'daki Eğitim Fakültesi Dekanı H. Thomas James'e teşekkür borçluyum. Bu kitap üzerinde daha sonraki çalışmalarım için bana, diğer görevlerimle birlikte, Şikago Üniversitesinin Eğitim Bölümü fırsat vermiştir. Özellikle bu sürede Eğitim Bölümü Başkanı olan J. Atan Thomas ve Philip W. Jackson'a çok teşekkür borçluyum.

En çok Şikago Üniversitesi'ne teşekkür borçlu olduğumu belirtmeliyim. Otuz yıl içinde birçok çalışmayı güdüleyici bir ortam içinde sürdürmeme olanak tanıyan, bu üniversitenin bilim adamlarına kendi yollarını çizmelerine izin veren ortamı olmuştur. Bu düşünceler cenneti içindeki bilim adamlarından (öğrencilerden ve öğretilerinden) bu süre boyunca büyük düşünsel ve duygusal destek gördüm. Bu kitabım, bana sağlanan böylesi bir desteğe değer bulunursa ne mutlu.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1 ÖĞRENCİLER ARASINDAKİ BİREYSEL AYRICALIKLAR VE ÖĞRENME

Giriş	1
Tam Öğrenme	4
Okulda Öğrenme Süreci	7
Bir Okulda Öğrenme Modeli	10
İki Temel Sayılı.....	13
Kuramın Sınırları.....	15
Özet.....	16

BÖLÜM 2 ÖĞRENME ÜNİTESİ

Öğrencinin Öz Geçmişi	17
İncelemeye Esas Olacak Bir Birime Doğru	18
Bazı Olanaklar ve Kısıtlar	19
Öğrenme Ünitesinin Nitelikleri.....	21
Ünitelerarası İlişkiler.....	25
Özet	28

BÖLÜM 3 BİLİŞSEL GİRİŞ DAVRANIŞLARI

Giriş	29
Ön Şartların Öğrenilmiş Olması ve Bunların Öğrenme Sırasında Kullanıma Hazır Bulunması.....	32
Bir Dizideki Öğrenme Ünitelerinin Sıralanışı	33
Bir Öğrenme Ünitesine Özel Ön Şartların Belirlenmesi	36
Makro ve Mikro Düzey Araştırmaları	37
Bilişsel Giriş Davranışları Üzerindeki Makro Düzey Araştırmaları	38
Önceki ve Sonraki Başarı.....	38
Yetenek Testleri ve Belli Derslerdeki Başarı	43
Genel Giriş Nitelikleri.....	48
Okuduğunu Anlama Gücü.....	48
Genel Zekâ Ölçüleri	51
Bilişsel Giriş Davranışları Üzerindeki Makro Düzey.....	54
Gerekli Bilişsel Giriş Davranışlarının Yokluğu Hâlinde Tutulabilecek Yollar	62
Gerekli Araştırmalar	68

BÖLÜM 4 DUYUŞSAL GİRİŞ ÖZELLİKLERİ

Makro-Mikro Düzey Araştırmaları	74
Duyuşsal Giriş Özellikleri İle İlgili Makro Düzey Araştırmaları	75
Belli Bir Konu Alanı ya da Ders İle İlgili Duyuşsal Özellikler	75
Okulla İlgili Duyuşsal Özellikler	85
Derslerle İlgili Duyuşsal Özellikler, Okulla İlgili Duyuşsal Özellikler ve Akademik Özkavramı	96
Duyuşsal Özellikler Üzerindeki Mikro Düzey Araştırmaları	97
Özet ve Doğurgular	104
Bir Neden Olarak Duyuşsal Özellikler	104
Öğrencinin Öz Geçmişi	104
Duyuşsal Özelliklerin Değişmeye Açıklığı	105
Kim Öğrenebilir?	106
Gerekli Araştırmalar	107

BÖLÜM 5 ÖĞRETİM HİZMETİNİN NİTELİĞİ

Öğretmen Sınıf ve Okul Nitelikleri İle İlgili Araştırmalar	111
Bire Bir Öğretim (Tutoring)	113
Öğretim Hizmeti Niteliğinin Öğeleri ve Bunlarla İlgili Makro Düzey Araştırmaları	116
İşaretler	116
Pekiştirme	120
Katılma	122
Dönüt ve Düzeltme	125
İşaretler, Pekiştirme, Katılma, Dönüt ve Düzeltme	127
Öğretim Hizmetinin Niteliği İle İlgili Mikro Düzey Araştırmaları	128
Özet ve Doğurguları	135
Bir Neden Olarak Öğretim Hizmetinin Niteliği	136
Öğrencinin Öz Geçmişi	137
Öğrenmenin Değişmeye Açıklığı	138
Kim Öğrenebilir?	139

BÖLÜM 6 OKUL ÖĞRENMELERİNİN DUYUŞSAL ÜRÜNLERİ

Giriş	141
Görünen ve Gözükmeyen Öğretim Programları	143
Dersle İlgili Duyuşsal Özellikler	146

Akademik Öz Kavramı	155
Ruh Sağlığı.....	160
Özet.....	162

BÖLÜM 7 KURAMIN ÖGELERİ VE BU ÖGELER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Giriş	165
Model ve Kuramsal Temele Dayanan Tahminler	167
Okul Durumlarındaki Başarı Değişkenliği	167
Mikro Düzey Araştırmalarında Kapsanan Süreçler.....	178
Süreç Değişmelerini Destekleyici Kanıtlar	184
Bilişsel Öğrenmelerdeki Değişmeler	184
Duyuşsal Özelliklerdeki Değişmeler	185
Öğrenme Sürecinin Etkilik Derecesindeki Değişmeler	188
Zaman Kullanımındaki Değişkenlik	191
Modeli Destekleyici Kanıtlar.....	194
Mikro Düzey Araştırmaları.....	194
Makro Düzey Araştırmaları.....	198

BÖLÜM 8 SONUÇLAR VE DOĞURGULARI

Kuramın Doğası.....	205
Nedensel Bir Sistem.....	205
Belli Bir Değer Yargısı Getirmeyen Bir Sistem	207
İnsanın Doğası ile ilgili Temel Sayılılar	210
İnsanın Doğası ve Okulda Öğrenme.....	211
İnsanın Doğası	211
Yeteneğin Doğası	212
Kuramımız ve Okullar	215
Hatalar ve Eğitim	215
Eğitim Sürecinin Gücü.....	216
Okulların Görevi.....	218
Kaynaklar	223
Ekler	233
Eklerle İlgili Kaynaklar	283
Adlar Dizini.....	297
Kavramlar Dizini	300
Sözlük.....	303

1. Bölüm

ÖĞRENCİLER ARASINDAKİ BİREYSEL AYRILIKLAR VE ÖĞRENME

“İnsanlar arasında zihinsel güçler bakımından doğuştan gelen bazı farkların bulunduğunu inkâr edemem ama bunlar, eğitimin ürünü olarak sonradan meydana getirilmekte olanların yanında hemen hemen bir hiçtir.” diyerek eğitime büyük bir pay taniyordu.

Johnson'ın Hayatı, Boswell (15 Mart 1776, Cuma)

GİRİŞ

Bir okulda öğrenme kuramını konu alan bu kitapta, okul tipi toplu öğrenmelerde görülen bireysel ayrılıkların nedenleri ile bu tür bireysel ayrılıkların öğrencinin, okulun ve toplumun çıkarları doğrultusunda nasıl kontrol altına alınabileceği açıklanmaktadır. Bu kitapta, planlı ve duyarlı bir yaklaşımla işe girilmesi hâlinde, hemen hemen bütün öğrencilerin okullarda öğretilmek istenen bütün yeni davranışları¹ öğrenebileceklerini savunan bir görüş sınanmaktadır (test edilmektedir).

Okul, öğretmen ve anne-babaların, çocuklarının eğitimlerini geçerli kanıtlanmış bir öğrenme kuramı ortaya atılıncaya kadar ertelememiş olmaları mutlu bir rastlantıdır. Nitekim, elde geçerli kanıtlanmış bir öğrenme kuramı olmadan da öğrenme olabilmektedir. Bu konuda, yararlanmakta oldukları süreçten tam olarak bilinçli olmasalar da bütün insanların kendiliklerinden birtakım öğretme ve öğrenme etkinliklerinde bulunmakta oldukları şeklinde özetlenebilecek olan Stephens'in (1967) fikrine katılmamak kolay değildir. Geçerli kanıtlanmış bir öğrenme kuramının yokluğunda bile ailede, okulda ve diğer yerlerdeki öğretimde öğrenmeyle ilgili önemli gelişmelerin sağlanabilmekte olduğunu gösteren kanıtlar vardır. Ancak, özellikle eğit-

1 Yaygın dilde bilgi, beceri, alışkanlık, tutum vb. deyimlerle anlatılmak istenen öğrenme ürününün tümüne birden bu kitapta davranış diyoruz. (Çevirenin Notu)

me “işlerinin yolunda gitmemekte” olduğu hâllerde olmak üzere, bu kitapta sunulana benzer bir öğrenme kuramının da önemli katkılarda bulunması beklenebilir.

Okul öğrenmelerinin temelini oluşturan ana dilini kullanma ehliyeti, yetişkinlerden öğrenme gücü, başarıma güdüsü, iyi çalışma alışkanlıkları ve dikkat gibi niteliklerin 2-10 yaş arasındaki gelişiminin önemli bir kısmı aile ortamında gerçekleşmektedir. Aileler, bu amaçlara hizmet derecesi bakımından önemli ayrılıklar gösterebilirler de bunlardan bazılarının anılan nitelikleri kazandırmada olağanüstü bir başarı sağlayabilmekte oldukları görülmektedir. Okulda öğrenme ile ilgili olarak Coleman (1966a), Plowden (1967), Husen (1967), Thorndike (1973), Comber ve Keeves (1973) ve Purves (1973) tarafından yapılmış olan geniş kapsamlı ulusal ve uluslararası araştırmaların bazılarında, büyük çapta aile içinde gelişmekte olan bu niteliklerin etkilerini gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan anlaşıldığına göre, özellikle anlatım gücü (dil yeteneği) için doğru olmak üzere, gelişmiş ülke çocuklarının okul başarılarında görülen değişkenliğin (farklılaşmanın, varyansın) önemli bir kısmı, bu nitelikleri geliştirme bakımından aile ortamları arasındaki farklılıklara bağlanabilmektedir (atfedilebilmektedir).

Uzun zaman boyunca sürekli (longitudinal) tipteki bazı araştırmalarla aile ortamında yer aldığı saptanan yetiştirme süreçleri, Bloom’un bir kitabında (1964) özetlenmiş; bu süreçlere ilişkin ayrıntılar ise Dave (1963), Hanson (1972) ve Wolf (1966)’da verilmiştir. Bu araştırmalar, sözü edilen niteliklerin gelişmesinde anne-babanın ekonomik durumu, eğitim düzeyi ve oldukça kararlı olan diğer sosyoekonomik statü göstergelerinin değil, onların çocukları ile etkileşimleri sırasında ne yapmakta olduklarının belirleyici (tayin edici) bir etkide bulunmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Çeşitli ülkelerde de tekrarlanan bu tür araştırmaların sonuçlarından birçoğu Marjoribanks (1974) ve Williams (1974)’te özetlenmiştir. Bütün bu araştırmalardan, amaç ne olursa olsun, aile ortamının çocuğun gelecekteki öğrenmelerine temel oluşturacak olan bu tür niteliklerin gelişmesinde çok güçlü bir etken olduğu anlaşılmaktadır. Bazı aileler bu konuda çok iyi bir görev yapabilirken diğerleri etkisiz kalmaktadırlar. Eğer etkisiz kalmakta olan anne-babalar da, çocukları ile etkileşimlerinin onların gelecekteki öğrenmelerine temel olacak nitelikler geliştirmeleri üzerinde bu kadar güçlü etkilerde bulunduğunu bilselerdi onlar da, kuşkusuz, bu yönde önemli katkılarda bulunabilirlerdi.

Özellikle gelişmiş ülke okulları, temel eğitimde geçen öğrenim sürelerini uzatmışlardır. Bunların çoğunda zorunlu öğrenim 16 ya da daha yukarı yaşlara kadar uzatılmış ve ortaöğrenimi bitirenlerin ilgili yaş nüfusuna oranı artırılmıştır. ABD’deki ortaöğrenimi bitirenlerin ilgili yaş nüfusuna oranı 1900’de yaklaşık olarak %8 iken 1975’te bu oran %80’e ve bazı eyaletlerde %90’ın üzerine çıkarılmıştır. Japonya’daki ortaöğrenimi bitirenlerin ilgili yaş nüfusuna oranı 1964’te % 57’ye ulaşmış olup bu ora-